

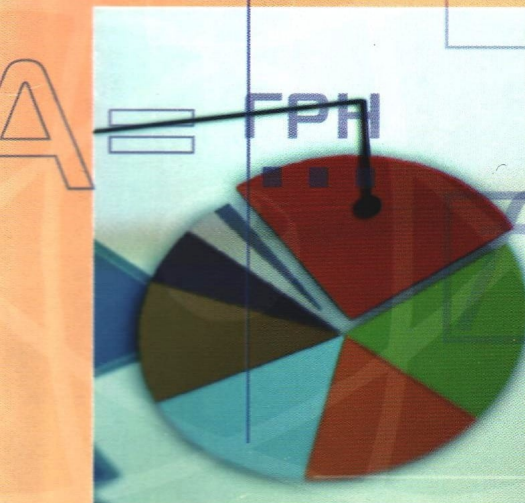
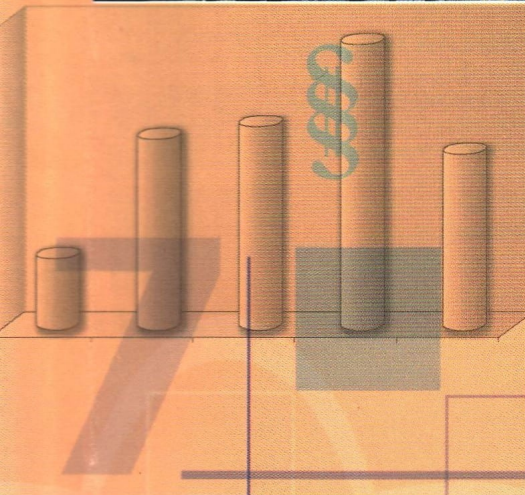
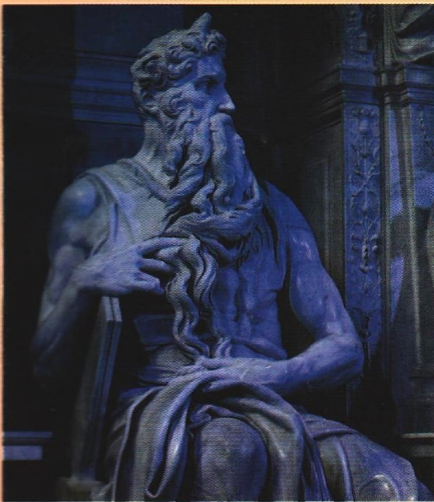
В

ІСНИК

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

№ 3(31)' 2006

ДОНЕЦЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ
ІМ. М. ТУГАН-БАРАНОВСЬКОГО

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Засновник

Донецький державний
університет економіки
і торгівлі
ім. М. Туган-Барановського

ВІСНИК

ДОНДУЕТ

науковий журнал
виходить 4 рази на рік
серія
Економічні науки

Видається
з 1999 р.

№ 3 (31) 2006

Журнал входить до Переліку наукових фахових видань, затвердженого ВАК України, в яких можуть публікуватися основні результати дисертаційних робіт. Бюлетень ВАК №3 / 2000 р.

Головний редактор *Шубін О.О.*, доктор економічних наук, професор
Заступник головного редактора *Садеков А.А.*, доктор економічних наук, професор
Відповідальний редактор серії *Оліфіров О.В.*, доктор економічних наук, професор
Відповідальний секретар серії *Наумчук О.А.*, кандидат економічних наук, доцент

Члени редколегії серії:

Азарян О.М., д-р екон. наук, проф.
Амоша О.І., академік НАНУ, д-р екон. наук, проф.
Аптекарь С.С., д-р екон. наук, проф.
Балабанова Л.В., д-р екон. наук, проф.
Белопольський М.Г., д-р екон. наук, проф.
Буркинський Б.В., академік НАНУ, д-р екон. наук, проф.
Ландик В.І., д-р екон. наук, проф.
Омелянович Л.О., д-р екон. наук, проф.
Поклонський Ф.Є., д-р екон. наук, проф.
Фролова Л.В., д-р екон. наук, доц.
Харичков С.К., д-р екон. наук, проф.
Чернега О.Б., д-р екон. наук, проф.
Сухарева Л.О., канд. екон. наук, проф.
Чаукіс Ю.Д., канд. екон. наук, проф.

Реєстраційне свідоцтво
КВ №11708-579 ПР від
08.09.2006 року видано
Міністерством
юстиції України

Усі права захищені.
Передрук і переклади
дозволяються лише зі згоди
автора та редакції

Рекомендовано до друку
Вченою радою
Донецького державного
університету економіки і торгівлі
ім. М. Туган-Барановського,
протокол № 3
від 24 жовтня 2006 р.

Мова видання:
українська, російська,
англійська

Старший редактор Мельникова Л.Г.
Редактори Михайлик Л.М.
Плахтій Л.Я.
Комп'ютерна верстка Волкова Л.А.
Технічний редактор Шелудько О.І.
Коректор Булава Н.Ю.

Комп'ютерний оригінал-макет виготовлено в редакційно-видавничому відділі
Донецького державного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського

Адреса редакції журналу:
83050, м. Донецьк, вул. Щорса, 31.

© ДонДУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2006

ЗМІСТ

ПЕРЕХІДНА ЕКОНОМІКА: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Омелянович Л.А. Бюджетный процесс в Украине	4
Брітченко І.Г. Регіон як об'єкт наукового дослідження процесів регіонального банківського ринкознавства	10
Головінов О.М. Фактори, що впливають на масштаби державного сектору економіки	18
Ковалёв А.И., Дунаевская А.С. Стратегии адаптации машиностроительных предприятий к рыночным условиям функционирования	26
Краус Н.М. Ризики на мікрорівні за умов трансформаційних перетворень (методологічний аспект)	32
Рассадникова С.И., Харичков С.К. Перспективные направления институциональных трансформаций экологизации экономики Украины	42
Українець Л.А. Вплив екологічного фактору на міжнародну торгівлю України в умовах розширення ЄС	56
Шепеленко О.В. Удосконалення розрахункових відносин суб'єктів ринкової економіки: інституціональний аспект	65
ПІДПРИЄМНИЦТВО, МЕНЕДЖМЕНТ, МАРКЕТИНГ	
Бабій С.В. Аналіз факторів розвитку системи фінансового управління підприємством	75
Лутай Л.А. Формування системи управління життєвим циклом дисципліни	82
Порохня В.С. Моделювання впливу інформаційно-інтелектуальних активів на ефективність корпоративного управління	91
Притиченко Т.І., Хряпіна І.С. Маркетингові комунікації підприємства: складові й аналіз інноваційних тенденцій	97
Холод В.В. Корпоративне управління: сутність, принципи, системи та моделі управління	103
Чорна Л.О. Методологічні основи побудови системи цінового стимулювання	112
Шарохіна С.В. Структурно-інформаційна модель організації рекламної кампанії на підприємстві	119

Усовершенствование бюджетного процесса будет способствовать реализации со стороны государства сбалансированного соотношения общественных потребностей с государственным предложением услуг.

Список литературы

1. Статистичний щорічник України за 2004 р. – К: Держкомстат України, 2005.
2. Каждое третье предприятие убыточно // Зеркало недели. – 2006. – №31(610). – 19 августа. – С. 8.
3. Нам хватит новаторских решений еще на много лет // Зеркало недели. – 2006. – №26 (605). – 8 июля. – С. 7.

УДК 336.712

Брітченко І.Г.

РЕГІОН ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ РЕГІОНАЛЬНОГО БАНКІВСЬКОГО РИНКОЗНАВСТВА

У статті подано теоретичне узагальнення та проаналізовано основні складові наукових підходів до регіону як до економічної категорії, обґрунтовано використання наукових підходів до регіону в дослідженні процесів регіонального банківського ринкознавства.

В умовах розподільчо-галузевої системи управління, коли соціально-економічний розвиток регіонів був результатом прийняття галузевих рішень, потреба в розробці теоретичних основ регіональної економіки була незначною. З переходом до ринкових методів господарювання становище регіону в системі управління економікою країни кардинально змінилося. Сучасні умови функціонування економіки вимагають розробки методів регулювання процесів соціально-економічного розвитку регіону на основі вироблення певних підходів і формування системи управління процесами на регіональному рівні.

Як справедливо зазначає О.І. Шаблій, «сучасна національно-державна мета регіоналізації полягає в обґрунтуванні такого поділу України на макрочастини, щоб регіональна національна, демографічна, соціальна, економічна, екологічна і екістична політика забезпечила гармонічний і сталий розвиток суспільства загалом, створила умови нормальної і духовної життєдіяльності людини» [1].

Перед тим, як переходити до безпосереднього розгляду регіональної економіки як об'єкта наукового дослідження, необхідно визначитися з її понятійним апаратом, що дозволяє розкрити значення цієї категорії, а саме – проаналізувати такі поняття, як «регіон», «регіональна економіка», «регіональний ринок», «регіональне ринкознавство» і т.ін.

Геопросторовому розвитку присвячено роботи Хартшорна, П.Хаггета, Е.Б.Алаєва, М.Шаригіна, О.М.Смирнова, Б.С.Хорева, В.В.Бокова, В.Б.Сочави, І.Р.Спектора, Б.Б.Родмана, П.Я.Бакланова, О.Г.Топчієва та ін. Гоекономічним аспектам просторового розвитку, під яким розуміють відтворювальний процес елементів простору, що функціонує як система речовинних і енергетичних потоків, або комплекс організаційних заходів для управління елементами і зв'язками території, приділяють увагу у своїх дослідженнях Ф.Бродель, І.Валлерстайн, Д.М.Зам'ятін, Є.Г.Кочетов, П.Щедровицький. Відносини «центр-регіон» вивчають М.Петров, О.І.Трейвиш, О.В.Грицай, Г.В.Йоффе, А.Г.Гранберг, В.В.Чекмарьов, М.І.Долішній, В.Симоненко та ін.

Незважаючи на певну методологічну розробленість проблем регіональної економіки, у вітчизняній і закордонній науковій літературі немає чіткого визначення цього поняття, що є однією з причин різноманіття напрямків і методологічних концепцій у сучасних регіональних дослідженнях в Україні і за кордоном.

В економічній літературі найчастіше фігурують два поняття регіону, причому досить часто між поняттями «регіон» і «район» ставиться знак рівності. Тому, перш ніж торкнутися проблем управління діяльністю суб'єкта підприємництва на регіональному рівні, необхідно коротко визначити предмет регіональної науки, розкрити зміст поняття «регіон» і його функції в системі економічних відносин.

Автори однієї з сучасних робіт із регіоналістики вважають, що «предметом вивчення регіональної економіки слугують особливості і закономірності розміщення продуктивних сил і розвитку регіонів» [2]. Цю думку можна знайти й у посібнику І.О. Родіонової з регіональної економіки [3].

Погоджуючись з позицією цих авторів, інші дослідники відзначають занадто усічений підхід до предмета регіональної економіки і прихильність до старих, адміністративно-планових методів і принципів при його визначенні [4]. Крім того, вони відзначають, що розміщення продуктивних сил – дійсно важливий ресурс економічного розвитку територій, але далеко не єдиний, оскільки характеризує лише передумову функціонування регіональної економічної системи, а не саму цю систему і всі фази її відтворення. Не можна не погодитися з тим, що вищенаведене визначення пояснюється традицією, тобто тим місцем і роллю, що грало розміщення продуктивних сил у плановій економіці, коли в центрі краще, ніж на місцях, знали, що, де і коли розміщувати. В умовах становлення ринкової економіки процес розміщення факторів виробництва втрачає суб'єктивно-адміністративний характер і здобуває риси економічно обґрунтованого, доцільного характеру на основі ринкового вибору.

Більш повними, на наш погляд, є наступні визначення «регіональної економіки». Так, колектив учених на чолі з Т.Г.Морозовою зазначає, що «регіональна економіка – це галузь наукових знань, що вивчає розвиток і розміщення продуктивних сил, соціально-економічні процеси на території країни і регіонів у тісному зв'язку з природно-екологічними умовами» [5]. А.О. Єпіфанов та І.В.Сало вважають, що «регіональна економіка» - це система суспільних відносин, що історично склалися в межах областей держави, і являє собою сукупність взаємозалежних ланок і зв'язків, що забезпечують її стійкість як на макро-, так і на мікрорівні, і цілісність» [6]. У зв'язку з цим А.О. Єпіфанов пропонує розглядати регіональну економіку в двох аспектах: у вузькому – як комплекс галузей із виробництва товарів і надання послуг, і в широкому – як систему не тільки виробничих відносин, але й форм і методів організації виробництва і комплексного управління регіоном.

На думку одного з провідних українських учених у галузі регіоналістики М.І.Долішнього, регіон є невід'ємною частиною держави і не може розглядатися й існувати окремо від нього: «... регіональна економіка – це підсистема національної, вона не може бути самостійною, ні тим більше замкнутою. Адже регіон – це частина національної території, і тим самим, його економічний, соціальний та інший потенціал вливається в потенціал держави» [7].

Регіональна економіка на Заході називається «регіональною наукою», оскільки така назва більш повно відбиває її специфіку [8]. На складності і необхідності системного розгляду регіональної економіки як суспільно-економічного явища, наполягав Уолтер Ізард. Характеризуючи свою працю, присвячену методам аналізу економіки регіону, він підкреслював, що «говорячи відкрито, все, що тут викладено, являє собою не більше, ніж вступ до науки про регіони, та й то лише частковий вступ. Наука про регіо-

ни повинна ввірватися у сфері теорії ... Така теорія повинна розкрити й узагальнити взаємозалежності між системою та її підрозділами» [9].

Об'єктами дослідження регіональної економіки, як свідчить назва науки, є регіони.

Поняття «регіон» не має сьогодні однозначного тлумачення, тому науками і дослідниками тлумачиться по-різному. Але кожна наука вимагає наявності чіткого вихідного матеріалу для свого дослідження. На це звертав увагу М.Є.Колосовський – відомий російський економіст-географ, розробник першого п'ятирічного плану і концепції територіально-виробничих комплексів, який вважав, що «у будь-якій науці, як свідчить історія наукових знань, найважчою і найскладнішою справою виявляються вихідні положення і поняття. У математиці таким виявляється поняття про число, у фізиці – поняття про матерії й енергію, у біології – вчення про «первинну» живу речовину – клітку, в географії – вчення про райони» [4].

Термін «регіон» у вітчизняній літературі виникло порівняно недавно, пізніше, ніж термін «район». Він був пов'язаний, насамперед, з новим напрямком в економічній науці – регіональною економікою, визначення якої дав М.М. Некрасов у 1975 році. Він тлумачив регіон як «велику територію країни з більш-менш однорідними природними умовами і характерною спрямованістю розвитку продуктивних сил на основі сполучення комплексу природних ресурсів і матеріально-технічною базою, виробничою і соціальною інфраструктурою» [10].

Згодом термін «регіон» став багатозначним. У монографіях і публікаціях, присвячених регіональним дослідженням, термін «регіон» використовується авторами по-різному. Більшість цих тлумачень ґрунтуються на територіальному, географічному його розумінні. Звичайно під регіоном розуміють господарську територію, що виділяється усередині країни своїм економіко-географічним розташуванням, природними і трудовими ресурсами, спеціалізацією і структурою господарства, спільністю екологічних, демографічних та інших проблем, своєю роллю в міжнародному поділі праці [11].

Аналогічне уявлення про регіон розділяють українські вчені, які вважають, що «регіон – це територія з усіма її природно-географічними, історико-демографічними, політико-адміністративними особливостями, що створює матеріальні умови для виробничої діяльності, забезпечує місця проживання й організацію побуту і відпочинку населення. Вона виступає як простір, що формує ознаки етнічної спільності людей, їх цілісних економічної і соціальної підсистем, поєднує інтереси всіх суб'єктів господарювання на місцях» [12].

В.Ф. Павленко під регіоном розуміє сукупність галузевих економік. Відповідно до його погляду, регіональна економіка вивчає конкретну економіку конкретного регіону, насамперед, загальноекономічні питання і показники, що впливають з народно-господарських балансів, загальні закономірності, фактори і проблеми розвитку [13]. В.А.Поповкін вважає, що регіон варто розглядати «як територіальну частину народного господарства країни, якій органічно властиві географічна й економічна цілісність» [14].

С.А. Мельник визначає регіон у національній економіці як «окрему самостійно господарюючу систему, що має чітко визначені межі території, власні органи управління, матеріальну і фінансову основу, і, як правило, визначається законодавчими актами держави, враховуючи стратегічні і тактичні цілі і задачі» [15].

Академік РАН РФ А.Г. Гранберг зазначає: «Підхід до регіону як ринку, що має певні межі (ареал), акцентує увагу на загальних умовах економічної діяльності (підприємницький клімат) і особливостях регіональних ринків різних товарів і послуг, праці, кредитно-фінансових ресурсів, цінних паперів, інформації, знань і т.ін. Дослідження в межах цього підходу іноді виокремлюють в особливу дисципліну «регіональне ринкознавство» [16]. Саме такий підхід найбільш точно відображає ставлення до регіону як до економічної категорії та висвітлює сучасні тенденції глобалізації й інтеграції світового

господарства, які призводять до стирання просторових меж і розбіжностей між окремими регіонами, країнами і групами країн. Більш того, говорячи про зближення (конвергенцію) країн, поняття «регіон» і «риннок» усе частіше починають застосовуватись до груп країн, що реалізують спільну економічну політику – митну, валютну, цінову, податкову і т.ін.

Зазначені три парадигми в теорії регіону враховують проблему співвідношення ринкового саморегулювання, державного регулювання і соціального контролю. Серед учених-регіоналістів рідко зустрічаються прихильники крайніх позицій: цілком ринкова економіка (радикальний лібералізм) або централізовано-керована економіка. Безліч теоретичних відтінків вміщено на платформі «соціального ринкового господарства», тому в теоріях економічного регіону значну увагу приділено подоланню фіаско ринку, принципам розвитку неринкової сфери, виробництву і використанню суспільних благ, регулюванню природних монополій, захисту від негативних наслідків приватнопідприємницької діяльності і т.ін.

Підхід до регіону як соціуму (спільноти людей, що живуть на певній території) висуває на перший план відтворення соціального життя (населення і трудових ресурсів, освіти, охорони здоров'я, культури, навколишнього середовища і т.ін.) і розвиток системи розселення. Вивчення проводиться в розрізі соціальних груп з їх особливими функціями й інтересами. Цей підхід ширше економічного. Він враховує культурні, освітні, медичні, соціально-психологічні, політичні й інші аспекти життя регіонального соціуму, синтезу яких регіональна наука з початку приділяла велику увагу.

Важливим аспектом також є співіснування двох протилежних поглядів на соціально-економічний район (регіон). Перший ґрунтується на положенні, що район функціонує цілком об'єктивно, незалежно від свідомості, цілком визначений у своїх межах, а завдання дослідника полягає лише у виявленні певного району (регіону). Таку думку дотримуються П.М. Алампієв, Ю.Г. Саушкін, В.А. Поповкін [14].

Аналіз змісту поняття «регіон», сформульованого різними дослідниками, дозволяє не лише відзначити дискусійний характер цієї дефініції, але й виокремити критерії систематизації підходів у теорії і практиці регіоналістики до розуміння його соціально-економічної суті, а саме: географічні, демографічні, економічні, соціальні, адміністративні, факторні ознаки, а також підхід до регіону як до об'єкта управління. Таке розмаїття критеріїв ускладнює повне розкриття сутності регіону в одному визначенні.

З врахуванням вищевикладеного регіон, на нашу думку, являє собою просторово-організовану систему, в межах якої здійснюється обмін ресурсів (виробничих, фінансових, трудових, інформаційних), споживчих товарів і послуг, а також відбувається узгодження інтересів виробників і споживачів із позицій забезпечення процесу регіонального відтворення. У свою чергу, регіональна економіка буде надалі тлумачитися нами як спосіб організації господарського життя територіально-виробничого комплексу в структурі національної економіки.

Як соціально-економічна система, регіон може бути подано як сукупність п'яти основних підсистем, до яких належать: системоутворююча база, системообслуговуючий комплекс, екологія, населення й інфраструктура ринку.

Головним фактором, що забезпечує взаємозв'язок і взаємодію зазначених підсистем, що інтегрують їх у єдину соціально-економічну систему, є діяльність людей. Людина - органічна частина кожної з підсистем. Вона являє собою частину природи, основний компонент продуктивних сил національного господарства і, нарешті, частину населення, тому що через зв'язки і відносини з іншими людьми утворює власне соціально-територіальну спільність.

Однією з основних ознак регіонального визначення виступає цілісність. Вона означає цілком раціональне використання природно-ресурсного потенціалу регіону,

пропорційне сполучення різних галузей, формування стійких внутрішньорегіональних і міжрегіональних виробничих і технологічних зв'язків, наявність особливого співтовариства людей з певними традиціями і способом життя.

Комплексність господарства регіону означає збалансованість, пропорційний погоджений розвиток продуктивних сил регіону. Це такий взаємозв'язок між елементами господарства, коли ефективно виконується основна народногосподарська функція - спеціалізація регіону, не спостерігається значних внутрішньорегіональних диспропорцій і зберігається здатність регіону здійснювати у своїх межах розширене відтворення на основі наявних ресурсів.

Показниками комплексності регіонального господарства можуть бути: відсоток продукції всередині регіонального виробництва, що споживається в регіоні; питома вага продукції міжгалузевого застосування; ступінь використання регіональних ресурсів. Комплексність і цілісність слугують передумовами відносного відокремлення регіонів у межах національного господарства. Вони виявляються в тому, що частина відтворювальних зв'язків обмежується цією територією і на цій основі утворюється відносна самостійність.

Важливою ознакою регіону є керованість, безпосередньо пов'язана з адміністративно-територіальним поділом країни. Тут важливо підкреслити, що керованості деякою мірою сприяє цілісність регіону, тому що адміністративно-територіальні органи повинні забезпечувати координацію (управління) всіма елементами суспільного господарства: матеріального виробництва, природно-ресурсних потенціалів, інфраструктури, трудових ресурсів, а також різноманіття зв'язків - торговельних, фінансових, соціальних, екологічних, виробничих, котрі мають певну просторову і часову стійкість.

Економічна самостійність регіону виражає ступінь забезпеченості його економічними (у першу чергу, фінансовими) ресурсами для самостійного, зацікавленого і відповідального рішення соціально-економічних питань, що входять у компетенцію регіонального рівня господарювання.

Останнім часом в економічній літературі виник новий напрямок маркетингу, названий регіональним маркетингом або маркетингом регіону (території). Щоб уникнути неадекватного тлумачення термінів «регіональний маркетинг» і «регіональне ринкознавство», розмежуємо сфери їх застосування. Як справедливо вказують у своїх роботах А. Лавров і В. Сурнін, як елемент ринкової системи, сфокусований на мезорівень, регіональний маркетинг не передбачає вивчення попиту, цін на продукцію окремого підприємства, а мова вже йде про вивчення ринку, попиту і цін на сукупну продукцію регіону, реалізацію всього його потенціалу. Регіональний маркетинг тлумачиться ними як система економічних відносин щодо узгодження економічних інтересів і цілей мезорівня з макро- і мікрорівнями, адаптації регіональної структури відтворення до зовнішнього і внутрішнього ринків на основі постійного моніторингу (аналіз, оцінка і прогноз) процедур, що відбуваються на них [17].

Таким чином, говорячи про регіональний маркетинг (або маркетинг території), мається на увазі процес формування інвестиційної привабливості регіону, підвищення його іміджу, конкурентоздатності, як серед інших регіонів, так і на зовнішньому ринку, орієнтація послуг бюджетної сфери і стратегії розвитку регіону на запити споживача. Регіональний маркетинг розглядається в трьох аспектах:

- як інструмент - засіб просування, позиціонування регіону і залучення інвесторів, поліпшення іміджу;
- як функція - сукупність обов'язків, для виконання яких у регіональній адміністрації призначається відповідальна особа або підрозділ;
- як філософія - орієнтація всієї системи влади і менеджменту на потреби цільових груп споживачів товарів і послуг території.

На відміну від регіонального маркетингу, регіональне ринкознавство можна тлумачити як інтегральну економічну дисципліну, що досліджує закономірності процесу ринкоутворення і функціонування систем взаємодіючих ринків, що обслуговують відтворювальний процес у регіоні, питання формування передумов і умов розвитку ринкових відносин і їх територіальної організації з позицій ринкової економіки.

Економіку регіону розглядають як галузеву, що вивчає закономірності розвитку територіальної організації виробництва і його інфраструктури, а також механізм їх взаємодії. Регіональна банківська система (РБС), як частина інфраструктури регіональної економіки, характеризується тісною взаємодією з територіальною організацією виробництва і населенням регіону. Кожен регіон України має свої специфічні особливості. Тому вирішення конкретних економічних завдань повинно визначатися на місцях з урахуванням загальнодержавних рішень. Це означає, що економічна політика держави повинна враховувати геополітичні особливості регіонів.

Аналіз свідчить, що про повну регіоналізацію банківського ринкознавства можна говорити, коли регіони будуть мати важелі для переливу фінансових та інших видів ресурсів із кредитно-банківської і невиробничої сфер у сферу матеріального виробництва, забезпечити поворотну фінансову допомогу підприємствам, що здатні збільшити випуск продукції для експорту і на внутрішній ринок. Це повинно сприяти становленню і розвитку системи регіонального банківського ринкознавства на основі діяльності держави на регіональному рівні і власної політики регіонів. Сполучення цих основ визначає поле діяльності рушійних сил розвитку банківського ринкознавства в регіоні.

Особливу роль у регіональному банківському ринкознавстві займає розгляд України як окремого регіону у світових процесах суспільного відтворення. Регіональне банківське ринкознавство постає як сукупність економіко-організаційних, фінансових, правових, адміністративних та інших методів і важелів, що зумовлюють науковий підхід до регіону як до ринку, який враховує банківські механізми у процесах суспільного відтворення та заснований на регіональній природі формування капіталу банківської системи. Регіональне банківське ринкознавство слід тлумачити як концепцію адекватного реагування банківської системи на регіональні відтворювальні процеси з наступним впливом на них ринковими методами, що враховують специфіку функціонування банківського капіталу на регіональному рівні.

Діяльність регіональної банківської системи як сукупності динамічно пов'язаних між собою банків будується на сполученні попиту регіонального ринку з потребами фірм і населення регіону.

Спрямованість руху регіональної банківської системи, що враховує банківських працівників, організацію їх праці, продукцію, комунікації, ціноутворення і поширення, визначається його іміджем і отриманням прибутку.

Основною метою політики Національного банку України в регіонах є розробка і реалізація державної моделі розвитку регіонального банківського ринкознавства. Основною ж метою банківської регіональної політики є розробка і реалізація процесів ефективного функціонування системи комерційних банків у регіоні.

Основними завданнями державного розвитку регіонального банківського ринкознавства є наступні:

- виконання вимог господарського законодавства;
- вирівнювання рівнів розвитку регіонів за всім комплексом соціально-економічних факторів;
- розвиток інтенсивної бюджетної і податкової політики;
- реалізація пріоритетів розвитку регіонів та ін.

Як основні завдання, банківська регіональна політика враховує наступні:

- участь у формуванні і виконанні місцевого бюджету;

- сприяння у вирішенні проблем соціального захисту населення;
- забезпечення функціонування виробничого сектору і сектору послуг економіки регіону;
- сприяння розвитку підприємництва;
- участь у забезпеченні охорони навколишнього середовища;
- сприяння функціонуванню вільних (спеціальних) економічних зон і територій пріоритетного розвитку й ін.

Це коло завдань державної і регіональної політики банківського ринкознавства в їх діалектичній єдності є системоутворюючими факторами регіонального банківського ринкознавства.

Отже, макроринкознавство або ринкознавче управління спрямоване на організацію задоволення потреб певних осіб, одержання прибутку підприємствами і підтримку добробуту суспільства. Його об'єктом є ідеї, товари і послуги, їх просування, ціноутворення і розподіл. До об'єкта можна уналежнити і ринкознавчі програми. Дійсно, якщо керуючий кадрами має справу з ринком праці, то керуючий банком управляє програмами (аналіз, планування і реалізація програми, що дозволяє досягти доходу від трансакцій на цільових ринках).

Необхідність пізнання і використання ринкознавчих законів визначає необхідність управління. Ринкознавче управління – це механізм, що реалізує вимоги законів ринкознавства, але процес реалізації цих вимог не довільний, а перебуває в залежності від цих законів. Закони ринкознавства охоплюють заключну ланку циклу «наука-практика» у сфері конкурентної ринкової економіки, це закони безпосередньої практичної діяльності.

Ці закони можна згрупувати в наступні розділи:

- загальні закони ринкознавчого управління. Тут розглядається управління як структура і процес, а також цілі, принципи, функції, методи (прийоми) управління;
- характеристика закономірностей керуючої системи: органів управління, персоналу управління, техніки управління;
- характеристика функціонування керуючої системи: змістовна характеристика процесу управління; організаційна і технологічна характеристика;
- проблеми вдосконалення системи ринкознавчого управління. До цього розділу належать: економіка й ефективність системи управління; організація вдосконалення системи управління; перспективи розвитку системи управління.

Саме управління, ґрунтуючись на необхідному ступені розвитку ринкової економіки, організує ефективне функціонування підприємництва як системи ведення справи щодо отримання прибутку.

Можна назвати сім принципів теорії і практики сучасного ринкознавства як основи формування взаємин суспільства і ринкознавства:

- принцип волі споживача і виробника;
- принцип обмеження потенційного збитку;
- принцип задоволення базових потреб;
- принцип економічної ефективності;
- принцип інновацій;
- принцип навчання й інформування споживача;
- принцип захисту споживача.

Ці сім принципів ґрунтуються на припущенні, що мета ринкознавства полягає не в максимізації прибутку компанії, а в максимізації вимог якості життя – задоволенні базових потреб, доступності безлічі гарних виробів (послуг) і одержанні задоволення від природного і культурного середовища. Таким чином, основним результатом застосування ринкознавчої філософії на практиці можна вважати творчу діяльність, а не руйнівну.

Наукове банківське ринкознавство – це якість практики. Воно ґрунтується на даних науки. Необхідність наукового підходу до банківського ринкознавства випливає з усієї системи його законів, спрямованих на здійснення обмінів товарами, угод, що задовольняють як індивідів, так і організації. Вирішення цього завдання визначає прагнення підвищити ефективність функціонування ринкознавства, використовуючи заходи щодо підвищення ефективності обміну - угоди.

Можливість наукового підходу до банківського ринкознавства виступає як теоретична і практична. Теоретична можливість наукового підходу до банківського ринкознавства визначена двома обставинами: наявністю законів в об'єкті (банківському ринкознавстві) і наявністю законів у процесі ринкознавства. Важливе значення має і характер цих законів - їх можна пізнати.

Практична можливість реалізації наукового підходу до банківського ринкознавства визначена чотирма обставинами: знаємо, хочемо, вміємо, маємо умови. Насамперед, практична можливість наукового підходу залежить від рівня наших знань про банківське ринкознавство, від ступеня науковості цих знань, тобто від рівня розвитку науки.

Можливість наукового підходу до банківського ринкознавства пов'язана з бажанням суб'єкта домагатися ефективності. Необхідна мотивація на науковий підхід, готовність науково керувати (що набагато складніше, ніж йти шляхом волонтаризму). І, нарешті, практична можливість регіонального банківського ринкознавства визначена наявністю умов, що дозволяють на практиці реалізувати і знання, і бажання, і вміння в цій галузі.

Система наукових знань про регіональне банківське ринкознавство [18] представлена системою наук, що називаються науковими основами регіонального банківського ринкознавства.

Список літератури

1. Шаблій О. Деякі питання методології і теорії макрорегіоналізації України // Вісник Львівського університету. Сер.: Географія. – 1999. – Вип. 24. – С. 4.
2. Региональная экономика: Учеб. / Под ред. В.И.Видяпина, М.В.Степанова. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 686 с.
3. Родионова И.А. Региональная экономика. – М.: Экзамен, 2003. – 382 с.
4. Гутман Г.В. Управление региональной экономикой / Г.В.Гутман, А.А.Мироедов, С.В.Федин. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 176 с.
5. Региональная экономика: Учеб. для вузов / Под ред. Т.Г. Морозовой. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 529 с.
6. Єпіфанов А.О. Регіональна економіка: Навч. посіб. / А.О.Єпіфанов, І.В.Сало. – 2-ге вид. – К.: Наук. думка, 2000. – 344 с.
7. Долішній М.І. Основи регіоналізації: концептуальний підхід / М.І.Долішній, С.М.Злупко // Регіональна економіка. – 2003. – №3.
8. Региональная экономика: Учеб. / Под ред. В.И.Видяпина, М.В.Степанова. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 686 с.
9. Изард У. Методы регионального анализа: Введение в науку о регионах. – М.: Прогресс, 1996. – 659 с.
10. Некрасов Н. Н. Региональная экономика. Теория, проблемы, методы. – 2-е изд. – М.: Экономика, 1978. – 344 с.
11. Мамутов В.К. Региональное управление: опыт и проблемы / В.К.Мамутов, Н.Д.Прокопенко. – К.: Наук. думка, 1984. – 275 с.
12. Регіональна економіка: Навч. посіб. / За ред. І. М. Михасюка. – Л.: Укр. технології, 1998. – 240 с.

13. Либанова Э.М. Программно-целевое управление воспроизводством трудовых ресурсов / Э.М.Либанова, В.Ф.Онищенко, М.В. Прежогин. – К.: Науч. мысль, 1983. – 220 с.
14. Поповкін В.А. Регіонально-цілісний підхід в економіці. – К.: Наук. думка, 1993. – 220 с.
15. Мельник С.А. Управління регіональною економікою: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2000. – 124 с.
16. Гранберг А. Г. Основы региональной экономики: Учеб. для вузов. – 2-е изд. – М.: ГУ ВШЭ, 2001. – 495 с.
17. Лавров А.М., Сурнин В.С. Реформирования экономики: региональные аспекты. Ч.2: Региональный маркетинг и тенденции его развития / А.М.Лавров, В.С.Сурнин. – Кемерово: Кузбассвузиздат, 1994. – 146 с.
18. Белявцев М.И. Основы маркетингового управления (макромаркетинга): Учеб. пособ. / М.И.Белявцев, И.Г. Бритченко. – Донецк: ДонНУ, 2004. – 453 с.

УДК 338.1:334.724.6

Головінов О.М.

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА МАСШТАБИ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

У статті запропоновано сукупність факторів, що характеризують специфіку змісту й об'єктивних меж державного сектору економіки. Розглянуто методи та показники оцінки масштабу державного сектору, зроблено інтегральну оцінку його частки в економіці країни.

Останнім часом під впливом процесів глобалізації у трактуванні економічної ролі держави відбуваються важливі зміни. Об'єктивно роль держави підвищується, а всі дискусії про мінімізацію ролі держави в сучасній економіці мають практичний сенс лише за умови, що мінімізацію розуміють як оптимізацію державного фактора серед інших чинників прогресу.

Категоричним імперативом для України є економічне зростання. Реальний шлях вирішення завдання – модернізація на основі державної ініціативи, збільшення до певного рівня державних витрат. Питання про оптимальні пропорції співвідношення механізмів ринку та державного регулювання, межі міри коливань між ними залишається теоретично складним. На практиці воно є частиною політики уряду. Характерно, що навіть ті автори, які закликають до помірніших витрат держави, оцінюють як негативну тенденцію скорочення в їх структурі державних інвестицій в основний капітал [1]. І це стосується розвинених країн, що мають високі показники зростання та доходу на душу населення. Тим більш значною є роль держави в активізації виходу економіки на новий технологічний етап розвитку у нашій країні, що пережила глибокий спад виробництва. Але умови, що дозволяють вийти на нову траєкторію розвитку та знайти конкурентні переваги, не створюються вільним ринком, а формуються за умови безпосереднього державного регулювання або його участі [2, с. 16-17]. Тому й частка відповідних державних витрат повинна бути істотно вищою. Цілком реалістично припустити, що поглиблення спаду української економіки, руйнування людського капіталу, загострення соціальної напруженості та навіть демографічна криза значною мірою викликані різким зменшенням частки державних витрат, обсяг, структура яких визначаються масштабами державного сектору в економіці.

© Головінов О.М., 2006